

Joanna Przybyławska

WŁADZA BISKUPA DIECEZJALNEGO W KODEKSIE PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU

Urząd biskupa diecezjalnego ma swoje korzenie w działalności Apostołów i ich pierwszych następców. Jego władza, z ustanowienia Bożego, pochodzi od samego Chrystusa. Jako pasterz powierzonego sobie Kościoła partykularnego pełni w nim funkcję nauczania, uświęcania oraz rządzenia. Przedmiotem artykułu będzie charakterystyka władzy biskupa diecezjalnego, dlatego też zostaną wskazane przymioty władzy biskupiej, jej źródło oraz rodzaje.

1. POJĘCIE I ŹRÓDŁA WŁADZY KOŚCIELNEJ

Władza jest moralnym upoważnieniem do pełnienia funkcji kierowniczych w określonym układzie społecznym [Sitarz 2004, 196]. Źródłem władzy w Kościele jest Jezus Chrystus, który powołał do istnienia Kościół i działa w nim przez Ducha Świętego. Od Niego pochodzi władza Apostołów i ich następców – biskupów. Władza kościelna w aspekcie przedmiotowym oznacza osoby fizyczne lub kolegialne osoby prawne, które sprawują w imieniu Chrystusa lub Jego zastępców określoną władzę (*potestas*). Wśród tych osób można wyróżnić podmioty aktywne władzy święceń oraz podmioty aktywne kościelnej władzy rządzenia [Lempa 1991, 230-31]. Ustawodawca kodeksowy dokonując podziału władzy kościelnej dzieli ją

MGR LIC. JOANNA PRZYBYŁAWSKA – doktorant, Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego, Instytut Prawa Kanonicznego, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; adres do korespondencji: ul. Kopernika 9/4, 25-336 Kielce; e-mail: j.przybylawska89@gmail.com

na władzę święceń (*potestas ordinis*) oraz władzę rządzenia (*potestas regiminis*). Aktualizacja władzy święceń następuje przez ważne przyjęcie święceń, natomiast władza rządzenia przez sprawowanie urzędu bądź na mocy delegacji. Władza rządzenia jest publiczną władzą kierowania wiernymi dla osiągnięcia głównego celu Kościoła, czyli zbawienia człowieka [Leszczyński 2008, 19]. Władza rządzenia wykonywana jest w zakresie zewnętrznym, obejmuje zewnętrzne relacje między wiernymi. W sytuacji, w której władza rządzenia wykonywana jest w zakresie wewnętrznym, nie powoduje skutków w zakresie zewnętrznym i jest wówczas władzą, jaką Kościół wykonuje nad sumieniami wiernych, kierując przez nią relacjami ludzi w odniesieniu do Boga (np. przez tajemnicę spowiedzi) [Sztarfrowski 1985, 239].

Biskup diecezjalny jako pasterz powierzonej mu części Ludu Bożego ma obowiązek reprezentować i kierować powierzonym mu Kościołem wraz z niezbędną do sprawowania tej posługi władzą. Służba diecezji, kierowanie do zbawienia wiernych, jest elementem identyfikującym i wyróżniającym biskupów diecezjalnych od innych biskupów [Wroceński 2008, 122, 143]. Sprawowanie pełnej posługi możliwe jest przez połączenie w jego osobie konsekracji biskupiej oraz urzędu biskupiego. Do biskupa diecezjalnego należy bezpośrednie zarządzanie Kościołem partykularnym. Realizuje on szeroki zakres zadań poprzez władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą. Trójstopniowa władza rządzenia powstała pod względem rzeczowym w średniowiecznym prawie kanonicznym. Celem jej rozróżnienia było umożliwienie zastępowania biskupa w jego posłudze rządzenia [Aymans 1989, 25, 32].

2. DOKUMENTY SOBOROWE I POSOBOROWE O WŁADZY BISKUPA DIECEZJALNEGO

Ojcowie Soboru Watykańskiego II ukazali nie tylko teologiczne pochodzenie urzędu biskupów, ale również ich rolę w życiu powierzonego im Kościoła partykularnego oraz znaczenie międzydiecezjalnej współpracy. Wyszczególnili odpowiedzialność biskupów za cały Kościół wyjaśniając, iż przez konsekrację przyjętą w łączności z całym episkopatem oraz Biskupem Rzymu, kapłan staje się członkiem kolegium biskupiego, mając dzięki temu udział w najwyższej władzy Kościoła [Wójcik 1995, 589]. W dekrete

o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus*¹ przedstawili biskupów jako następców Apostołów, którzy pod zwierzchnictwem Biskupa Rzymskiego są niejako „pasterzami dusz”, nadającymi trwałości dziełu Chrystusa. Biskupi pełnią rolę nauczycieli wiary, kapłanów oraz pasterzy. Zgodnie z nauką Ojców soborowych stan biskupi stanowi, wraz z Biskupem Rzymskim, podmiot najwyższej i pełnej władzy nad całym Kościołem, która to może być wykonywana tylko za Jego zgodą. Sprawując swój urząd na mocy sakramentalnej konsekracji oraz przez swoją hierarchiczną wspólnotę z papieżem, biskupi pomagają Mu podczas Sydonu Biskupów, reprezentując wówczas cały episkopat katolicki. W powierzonych diecezjach przysługuje im, jako następcom Apostołów, wszelka władza zwyczajna, własna i bezpośrednia, dzięki której wykonują obowiązek nauczania, uświęcania oraz kierowania powierzoną im częścią Ludu Bożego.

Ojcowie soborowi w konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*² przypomnieli, iż biskupi kierują powierzonymi im Kościołami jako zastępcy Chrystusa na mocy swojego autorytetu i władzy święceń. Władza, którą sprawują osobiście w imieniu Chrystusa, jest władzą własną zwyczajną i bezpośrednią. Jej wykonywanie jest kierowane przez najwyższą władzę Kościoła i ze względu na dobro Kościoła lub wiernych może zostać ograniczone. Na mocy posiadanej władzy biskupi mają prawo i obowiązek stanowienia prawa dla swoich poddanych, sprawowania sądów i kierowania wszystkim, co należy do dziedziny kultu i apostołatu (LG 27). W sprawowaniu władzy rządzenia biskup zawsze powinien respektować prawo Boże, wspólnotę hierarchiczną oraz prawa wiernych. Biskup stojąc na czele Kościoła partykularnego sprawuje swoje rządy pasterskie nad powierzoną sobie porcją ludu Bożego, nie zaś nad innymi Kościołami ani nad całym Kościołem powszechnym (LG 23). Władza biskupa nie jest niezależna, powinna być zawsze sprawowana we wspólnocie hierarchicznej z głową i członkami Kolegium. Określając naturę władzy biskupa, ustawodawca stwierdza, iż jest ona „zwyczajna”, czyli sprawowana przez biskupa na mocy powierzonego mu urzędu pasterskiego i przysługuje mu habitualnie na sposób stały względem powierzonej jego trosce wspólnoty wiernych. Nie

¹ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Decretum de pastoralis episcoporum munere in *Ecclesia Christus Dominus* (28.10.1965), AAS 58 (1966), s. 673-96; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, tekst polski, nowe tłumaczenie, Pallottinum, Poznań 2002, s. 236-58.

² Tenże, *Constitutio dogmatica de Ecclesia Lumen gentium* (21.11.1964), AAS 57 (1965), s. 5-75; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje*, s. 104-63.

jest to władza delegowana przez papieża. Biskup posiada władzę „własną”, nie zaś zastępczą. Ma być ona sprawowana przez niego w imieniu własnym, nie w imieniu innego podmiotu ludzkiego. Biskupi nie są wikariuszami papieża, lecz na mocy prawa Bożego są „zastępcami i delegatami Chrystusa”. Władza „bezpośrednia” biskupa oznacza, iż można ją sprawować bez koniecznych pośredników, może jednak posługiwać się współpracownikami. Władza ta jest również „osobista”, ponieważ biskup otrzymał ją od Chrystusa w momencie konsekracji [Krukowski 2011, 155-56]. Kongregacja ds. Biskupów w dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów *Apostolorum Successores*³ podkreśliła, iż władza biskupa ma naturę i cel pasterski. Służy ona jedności wiary, sakramentów oraz dyscypliny kościelnej. Pozwala również właściwie ukształtować Kościół partykularny zgodnie z jego celami. Władzę biskupa wyróżnia boskie pochodzenie, komunია i posłannictwo eklezjalne. Na mocy posiadanej władzy biskup jest uprawniony do stanowienia praw dla swoich wiernych, sprawowania sądów i kierowania tym, co należy do dziedziny kultu i apostołatu (AS 64). Pełniąc swoją władzę biskup powinien pamiętać, iż jest ona przede wszystkim posługą. Władzę ustawodawczą biskupa cechuje charakter personalny. Na terenie diecezji należy ona wyłącznie do biskupa diecezjalnego. Przydatnym instrumentem w wykonywaniu tej władzy jest synod diecezjalny, który udziela biskupowi pomocy w stanowieniu prawa partykularnego. Władzę ustawodawczą wyróżnia również autonomia. Biskup nie tylko precyzuje i przystosowuje przepisy wydane przez Stolicę Apostolską do potrzeb lokalnych, ale reguluje wszelkie zagadnienia duszpasterskie w obrębie diecezji, które nie są zarezerwowane najwyższej władzy kościelnej. Władza biskupa podlega najwyższej władzy Kościoła i przepisom prawa kanonicznego. Powinien on zachować niezbędną harmonię pomiędzy dyspozycjami i kierunkami działalności duszpasterskiej, a powszechną dyscypliną kanoniczną. Biskup powinien troszczyć się, aby teksty ustawodawcze i kanoniczne były redagowane precyzyjnie i z zachowaniem rygorów techniczno-prawnych, unikając sprzeczności, zbędnych powtórzeń bądź mnożenia rozporządzeń dotyczących tej samej dziedziny. Zalecane jest, by biskup korzystał z pomocy rad kompetentnych specjalistów w zakresie prawa kanonicznego (AS 67).

³ Congregatio pro Episcopis, *Direttorio Apostolorum Successores per il ministero pastorale dei vescovi* (22.02.2004), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2004; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 517-711 [dalej cyt.: AS].

3. KODEKS PRAWA KANONICZNEGO O WŁADZY BISKUPA DIECEZJALNEGO

Ustawodawca w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.⁴ w kan. 381 opiera się na nauce Soboru Watykańskiego II. Stanowi, że biskupowi diecezjalnemu w powierzonych mu diecezji przysługuje wszelka władza zwyczajna, własna i bezpośrednia, jaka jest wymagana do jego pasterskiego urzędu, z wyłączeniem tych spraw, które na mocy prawa lub dekretu papieża są zarezerwowane najwyższej lub innej władzy kościelnej. Charakteryzując zakres władzy biskupa ustawodawca stwierdza, iż jest to „wszelka władza”, która jest mu niezbędna do sprawowania „jego pasterskiego urzędu”. Świadczy to o sakramentalnym charakterze episkopatu [Krukowski 2007, 240-41]. Analizowana władza biskupa diecezjalnego, nazwana pełną, może zostać jednak w pewnych przypadkach ograniczona – prawem bądź postanowieniem (dekretem) papieża. Sprawy zostają wówczas zarezerwowane najwyższej lub innej władzy kościelnej, za którą uznać można m.in. konferencję biskupów, która ma prawo wydawania przepisów partykularnych [Górecki 2004, 81].

O władzy biskupa diecezjalnego ustawodawca stanowi również w kan. 391 KPK/83. Władza rządu, jaką posiada biskup jest potrójna, obejmuje władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą. W Kościele obowiązuje z prawa Bożego zasada jedności władzy, nie jest jednak ona naruszona poprzez wyróżnienie trzech rodzajów władzy w jednej osobie biskupa diecezjalnego. Zgodnie z kan. 391 § 1 obowiązkiem biskupa diecezjalnego jest rządzić powierzonym mu Kościołem partykularnym z władzą ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą, zgodnie z przepisami prawa. Jest to wyraz zasady legalności w odniesieniu do funkcjonowania władzy biskupiej, w wykonywaniu której nie może działać całkowicie arbitralnie, jest obowiązany bowiem do przestrzegania przepisów prawa stanowionego [Krukowski 2011, 157]. Ustawodawca w kan. 391 § 2 wskazał sposób sprawowania władzy przez biskupa. Władzę ustawodawczą wykonuje sam biskup i nie może jej delegować [Górecki 2004, 82]. Zadania w zakresie tej władzy biskup diecezjalny wykonuje w sposób uroczysty na synodzie diecezjalnym

⁴ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984 [dalej cyt.: KPK/83].

lub w sposób zwyczajny poza nim, stanowiąc dekrety ogólne, zarówno ustawodawcze, jak i wykonawcze, do których zastosowanie mają przepisy kanonów o ustawach [Sitarz 2015, 97]. Władzę wykonawczą wykonuje biskup osobiście, bądź przez wikariuszy generalnych lub biskupich, zgodnie z przepisami prawa. Ustanowienie wikariuszy generalnych i biskupich, którym przysługuje władza zwyczajna zastępcza związana z ich urzędem, nie wyklucza delegowania władzy przez biskupa innym osobom w poszczególnym wypadku lub do wszystkich wypadków, jeżeli prawo nie przewiduje inaczej. Władzę sądowniczą natomiast biskup wykonuje osobiście albo przez wikariusza sądowego i sędziów, według przepisów prawa. Jeżeli liczba spraw i wielkość diecezji na to pozwalają biskup może osobiście wykonywać władzę sądowniczą, która jest stosowaniem prawa przy rozstrzygnięciu spornych spraw. Wikariusz sądowy i sędziowie posiadają urzędy, z którymi związana jest władza zwyczajna zastępcza w sprawach przedstawionych im do rozstrzygnięcia. Odwołanie ich z urzędu jest możliwe tylko z poważnej przyczyny. Biskup nie ma wpływu na wyroki wydawane przez sędziów, gdyż kierują się oni własnym sumieniem [Górecki 2004, 82]. Biskup jest podmiotem władzy zwyczajnej własnej. Podmiotami władzy zwyczajnej zastępczej są: wikariusz generalny, wikariusz biskupi, wikariusz sądowy oraz sędziowie diecezjalni. Biskup jest organem podstawowym, inne zaś są pomocnicze, zależne od biskupa działają w jego imieniu. Biorąc pod uwagę relacje między biskupem diecezjalnym a organami pomocniczymi, ma zastosowanie zasada dekoncentracji władzy organu podstawowego. Polega ona na rozkładzie kompetencji między organem władzy zwyczajnej własnej, która przysługuje biskupowi diecezjalnemu, a organami władzy własnej zastępczej, jakimi są poszczególni wikariusze. Organy pomocnicze powstają w wyniku dekoncentracji władzy organu podstawowego. Wykonują tylko te kompetencje biskupa diecezjalnego, które przysługują mu na mocy urzędu, jaki sprawuje, nie mogą jednak wykonywać jego osobistych kompetencji [Krukowski 2003, 14-15]. Biskup reprezentuje i kieruje powierzonym mu Kościołem, posiadając niezbędną władzę do sprawowania posługi pasterskiej, którą otrzymał w sposób sakramentalny jako udział w misji Chrystusa. Pełni ważną posługę jako sędzia, który wymierza sprawiedliwość. Ma obowiązek stanowienia praw dla tych, którzy zostali powierzeni jego władzy, obowiązek sądzenia i kierowania tym, co odnosi się do spraw kultu oraz apostołatu (AS 159).

Przy wykonywaniu swojej posługi biskup powinien kierować się m.in. zasadami troski o powierzony Kościół partykularny, współodpowiedzialno-

ści za Kościół powszechny, komunii, współpracy, sprawiedliwości oraz praworządności [Sitarz 2015, 98]. Władza rządzenia biskupa diecezjalnego nie obejmuje jedynie jego diecezji. Częścią jego władzy zwyczajnej jest prawo głosu, jakie przysługuje mu na mocy prawa powszechnego w prawnie nadrzędnych organach kolegialnych. Odnosi się to do uczestnictwa w soborze powszechnym i synodach partykularnych oraz do aktu kolegialnego kolegium biskupów poza soborem, szczególnie do konferencji biskupów. Akty jurysdykcyjne tych organów dotyczą zarządzania diecezją, bezpośrednio lub pośrednio. Jeżeli władza biskupa rozciąga się bezpośrednio na własną diecezję ma ona charakter wyłączny [Aymans 1989, 26-27]. Biskup diecezjalny jest ustawodawcą partykularnym. Działalność ustawodawcza w Kościele odbywa się w nim samym, nie pochodzi z zewnątrz, wyrasta z samego Kościoła i mieści się w jego przepowiadaniu. Proces tworzenia prawa przez biskupa diecezjalnego ma udział w miłości Boga, dzięki której tworzy się chrześcijańska wspólnota [Kroczyk 2007, 183].

BIBLIOGRAFIA

Źródła prawa

- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: Kodeks Prawa Kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984.
- Congregatio pro Episcopis, Directorio Apostolorum Successores per il ministero pastorale dei vescovi (22.02.2004), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2004; tekst polski w: Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 517-711.
- Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Constitutio dogmatica de Ecclesia Lumen gentium (21.11.1964), AAS 57 (1965), s. 5-75; tekst polski w: Sobór Watykański II, Konstytucje, dekryty, deklaracje, tekst polski, nowe tłumaczenie, Pallottinum, Poznań 2002, s. 104-63.
- Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Decretum de pastoralis episcoporum munere in Ecclesia Christus Dominus (28.10.1965), AAS 58 (1966), s. 673-96; tekst polski w: Sobór Watykański II, Konstytucje, dekryty, deklaracje, tekst polski, nowe tłumaczenie, Pallottinum, Poznań 2002, s. 236-58.

Literatura

- Aymans, Winfried. 1989. „Biskupia posługa rządzenia Kościołem partykularnym. O władzy biskupiej i jej wykonywaniu w świetle KPK.” *Kościół i Prawo* 6:23-42.
- Górecki, Edward. 2004. „Pozycja biskupa w Kościele partykularnym.” W *Kościół partykularny w Kodeksie Jana Pawła II*, red. Józef Krukowski, i Mirosław Sitarz, 77-89. Lublin: Wydawnictwo KUL.

- Kroczek, Piotr. 2007. „Prawodawca i jego sztuka.” *Prawo Kanoniczne* 50, nr 1-2:167-184.
- Krukowski, Józef. 2003. „Zasady organizacji i funkcjonowania kurii diecezjalnej.” W *Struktura i zadania kurii diecezjalnej. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej zorganizowanej w ramach obchodów Roku Prymasa Tysiąclecia przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Wydział Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Wydział Nauk Prawnych Towarzystwa Naukowego KUL oraz Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Warszawsko-Praskiej, (Warszawa-Praga 11-12.09.2001)*, red. Józef Krukowski, i Krzysztof Warchałowski, 11-26. Warszawa: Wydawnictwo UKSW.
- Krukowski, Józef. 2005. „Biskupi.” W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. T. II/1: Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, red. Józef Krukowski, 229-72. Poznań: Pallottinum.
- Krukowski, Józef. 2011. *Prawo administracyjne w Kościele*. Warszawa: Wydawnictwo UKSW.
- Lempa, Florian. 1991. „Pojęcie i podział władzy w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku.” *Kościół i Prawo* 9:223-340.
- Leszczyński, Grzegorz. 2008. *Kościelna procedura administracyjna w Kodeksie Prawa Kanonicznego Jana Pawła II*. Warszawa: Wydawnictwo UKSW.
- Sitarz, Mirosław. 2004. „Władza.” W *Słownik prawa kanonicznego*, 196-97. Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax.
- Sitarz, Mirosław. 2015. „Podstawowe zasady w sprawowaniu władzy ustawodawczej biskupa diecezjalnego.” W *II Synod Plenarny a synody diecezjalne*, red. Józef Krukowski, Mirosław Sitarz, i Andrzej Pastwa, 93-117. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Sztafrowski, Edward. 1985. *Podręcznik prawa kanonicznego. T. 2*. Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej.
- Wójcik, Walenty. 1995. „Biskup.” W *Encyklopedia Katolicka*, t. 2, red. Mieczysław Krąpiec, 589-591. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Wroceński, Józef. 2008. „Obowiązki pasterskie biskupa diecezjalnego.” *Prawo Kanoniczne* 51, nr 3-4:119-45.

Władza biskupa diecezjalnego w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku

Streszczenie

Zgodnie z Kodeksem Prawa Kanonicznego z 1983 r., „biskupowi diecezjalnemu w powierzonej mu diecezji przysługuje wszelka władza zwyczajna, własna i bezpośrednia, jaka jest wymagana do jego pasterskiego urzędu, z wyłączeniem tych spraw, które na mocy prawa lub dekretu papieża są zarezerwowane najwyższej lub innej władzy kościelnej” (kan. 381 § 1). Ustawodawca stanowi, że „obowiązkiem biskupa diecezjalnego jest rządzić powierzonym mu Kościołem partykularnym; z władzą ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą, zgodnie z przepisami prawa” (kan. 391 § 1). Dlatego też celem artykułu jest analiza władzy biskupiej, jej źródła rodzajów.

Słowa kluczowe: biskup diecezjalny; władza ustawodawcza; władza wykonawcza; władza sądownicza

The Power of the Diocesan Bishop in the 1983 Code of Canon Law**S u m m a r y**

According to the 1983 Code of Canon Law, “a diocesan bishop in the diocese entrusted to him has all ordinary, proper, and immediate power which is required for the exercise of his pastoral function except for cases which the law or a decree of the Supreme Pontiff reserves to the supreme authority or to another ecclesiastical authority” (can. 381 § 1). The legislator states that “it is for the diocesan bishop to govern the particular Church entrusted to him with legislative, executive, and judicial power according to the norm of law” (can. 391 § 1). Therefore, the aim of this article is to analyze the episcopal authority, its sources of types.

Key words: diocesan bishop; legislative power; executive power; judicial power

Information about Author: JOANNA PRZYBYŚLAWSKA, J.C.L. – Ph.D. student, Department of Public and Constitutional Church Law, Institute of Canon Law, Faculty of Law, Canon Law and Administration at the John Paul II Catholic University of Lublin; ul. Kopernika 9/4, 25-336 Kielce, Poland; e-mail: j.przybyslawska89@gmail.com